

CHROMY (151) ai

chromy (149), **chrom** (2); chromy : chrom *BudBib* (5 : 1), *WujNT* (21 : 1).

chrom- (11), chróm- (2); chrom- *MurzNT* (3), *Mącz* (5), *KochJez*; chrom- : chróm- *PudlFr* (1 : 1), *SiebRozmyśl* (1 : 1).

sg m N chromy (36), chr(o)m (2); (*attrib*) chromy (5); ~ (*praed*) chromy (9), chr(o)m (2); chromy *MiechGlab*, *Leop* (2), *BielKron* (3), *Prot*, *BielSjem*; chr(o)m *BudBib*; chromy : chr(o)m *WujNT* (1 : 1). ◇ G chromégo (8); -égo (1), -(e)go (7). ◇ D chrom(e)mu (5). ◇ A chromégo (21); -égo (1), -(e)go (20). ◇ I chromym (6) *GliczKsiąż*, *Leop*, *BibRadz*, *WujNT* (2), *KlonWor*, chromem *MurzNT* (2); -em : ęm *MurzNT* (1 : 1). ◇ L chromym (4) *RejWiz*, *RejZwierz*, *RejZwierz*, *KlonWor*, chrom(e)m *RejRozpr* (2). ◇ f N chromã (1). ◇ G chrom(e)j (1). ◇ D chrom(e)j (1). ◇ A chromã (3). ◇ I chromã (3). ◇ n N chrom(e) (1). ◇ pl N m pers chromi (19). ◇ G chromych (7). ◇ D chromym (3) *TarDuch*, *KrowObr*, *RejPos*, chrom(e)m (1) *RejPs*. ◇ A m pers chromé (15), chromych (1); -é : -ych *RejPos* (1 : 1); ~ -é (2), -(e) (13). m an chrom(e) (1). subst chrom(e) (1). ◇ G a. A m pers chromych (5). ◇ I chrom(e)mi (1). ◇ L chromych (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Kulawy, utykający; claudus Murm, Mymer², Mącz, Calep, Cn; loripes Murm, Mącz, Calep; catax, neutro pede utilis Cn* (143) : Wilk wżrzawfzy ofłá chromego [...] Prędko k niemu iest przybieżał *BierEz* L2v, Q3v; *Claudus* [...]. *Chromy*. *Loripes* idem *Murm* 66; Na ten cas też było drugie kxiążę Tatarfkie imieniem *Akfakutlu*, wykłada fie chrome żelazo, bowiem on chocia był chromy wżzakoż waleczny *MiechGlab* 30; Item krawczewy chromemu kthori za fzwjąthym *Marczinem* myąfzka vkradla myczką *LibMal* I551/164v; Dobrzeć téfz tobie wniśc ku żywotowi chromem/ niż dwie nodze maiąc/ być rzuconem do piekła *MurzNT Mar* 9/44; bo lepiej tobie chromym wnidź ku żywotowi wiecznemu/ niżli máiąc obie nodze/ być wrzucony do piekła *Leop Mar* 9/44, 2.*Reg* 19/26, *Act* 3/2; á przyfzli do *Mifibořeta*, fyná *Ionáty* chromego *BielKron* 69v, 439v; *Mącz* 56c; *Prot* C3; Iż przyfzedł drab chromy do gořpodarzá *RejZwierz* 27, 27; Káduk albo S. Walentego niemoc dzieweczkę máiącą y chromã od czterzech lat tymże krzyżem S. vzdrowił. *SkarŻyw* 545; *StryjKron* 145; Idąc dáléy *Turóřno* twoie konie piły [...] Rzadko támw ktoréy było bez chromégo w roćie. *KochJez* Bv; Ze wřzech piękna *CIPRIA* chromégo obráá *PudlFr* 75; *Calep* 613b; A mąż niektory w *Liftrze* niemocny na nogi fiedźiał/ będąc chrom z żywotá matki řwoiey *WujNT Act* 14/7, *Mar* 9/45, *Act* 3/2; *VotSzl* D2v.

W połączeniach szeregowych (8): *Mymer²* 23; Ale áby fię vkorzył/ vniżył/ y ludziom fluzył/ wżgárdzonym/ grzeřnym/ vbogim/ chromym/ flepym/ gluchym niemym/ opuchłym/ niedořężnym trędowatym/ opętanym *KrowObr* 3; *BielKron* 20v, 23v, 350; *Mącz* 294d; *BielSjem* 10; *Calep* 205a.

Przysłowie: 'zrobić zły interes':Lecz gdy niebędzie pilnoći A práwey řpolney miłoći Przedfie zonã płochã rádá Na chromem do domu iádã *RejRozpr* D2, K; *RejWiz* 163; *RejZwierz* 131v; Iednego walká zniřczy thák y z domem/ A drugi s kwitem też iedzye na chromym. *RejZwierz* 228; Ow na zdrowym do tãrgu/ na chromym do domu: Czãłem o frymãrku řwym nie powie nikomu. *KlonWor* 68 [ogółem 6 r. w tym 5 r. zwrot, 1 r. zwrot eliptyczny].

Wyrażenia: »noga chroma« [szyk 4 : 2] (6): Bo kiedy nogá chroma/ tám trudno vciekác *RejZwierz* 38; *SienLek* 170 [2 r.]; áz ieden s chromą nogą/ drugi z rozdártym vchem idą łkowycząc do domu. *RejZwierc* 72v; *PaprPan* Aav; Abo żebyś łobie kazał vpiłować zdrową nogę dla chromej: pewniebyś ciáło fwe włafne ołzpecił *KlonWor ded* **3v.

»chromy na nogi« (7): A Ionáthán fyn Saulow/ miał iednego fyná chromej ná nogi [*claudus pedibus*] *BibRadz* 2.Reg 4/4, 2.Reg 9/3; *BielKron* 70v; á był chrom na obie nodze [*claudicabat duobus pedibus*]. *BudBib* 2.Reg 9/13, 2.Reg 4/4, 9/3; *SkarŻyw* 472; [cf *znaczn.* 2. *BielRozm* 18].

»i pies chromy« = *nikt* (1): Tá wiára vmocniła fię cudámi. Turecka y plá chromej nie vzdrowiła *SkarKaz* 217 a.

»ani chromy szkapa« = *nikt* (1): że áni chromej łzkápy do tych czáfów żaden z nich vzdrowić niemogł *WujJud* 134.

Szeregi: »chromy abo (i) niedołączny« = *claudus vel mancus PolAnt* (2): *BibRadz* *Matth* 18/8; niełáfkáwá twarzą na chrome y niedołączne ofiáry P. Bog v Máláchiafzá Proroká pogładał *LatHar* [+9].

»ślepy a(l)bo (i) chromy« = *caecus vel claudus PolAnt* (3): *BudBib* *Lev* 21/18; Vsluguie łtárey łlepy y chromej wdowie *SkarŻyw* 461 *marg*; *KlonWor* 67.

»chromy abo włomny« [szyk 1 : 1] (2): dobrzec téłz tobie chromém abo włomném [*claudum vel mancum*] wniść ku żywotowi *MurzNT* *Matth* 18/8; *WujNT* *Matth* 18/8.

Przen (2) : Owa mémi połtępki wšytkiémi łye brzydźiłz/ A łwých chromých/ Iáchniku nieboże/ nie widźiłz. *PudłFr* 16.

Wyrażenie: »chromy na obie stronie« (1): Y dokądże będziecie chromi na obie łtronie [*claudicatis in duas partes*] ? *Leop* 3.Reg 18/21.

a. *W funkcji rzeczownika* (80) : *TarDuch* B3; Abowiem ci to iest on pan ktory młci krzywdy niewinnego [...] dáiac [...] chromem łlułfne chodzenie *RejPs* 215v; *RejRozpr* Ev; *MurzNT* *Luc* 7/22; *KrowObr* 131; Wiele też Páralizem záráżonych/ y chromých/ zdrowie bráło. *Leop* Act 8/7, *Iob* 29/15, *Is* 35/6, Act 3 *arg*; MAluią go łlepego/ on chromej niełie/ Iżeby gđzye obádwa/ nie zginęli w łefie *RejZwierz* 115; iż łlepi widzieć/ niemi mowić/ głufzy łtyłzeć/ chromi łkákác będą. *RejPos* 3; A chromy chromemu trudnoby co był pomoc miał *RejPos* 101v, 3, 8, 10 [2 r.], 11, 16v, 66v, 196v; *RejZwierc* 101, 224; *BudBib* *Prov* 26/7, *Is* 35/6; *BudNT* *Matth* 11/5, 15/31; *CzechRozm* 182; *SkarŻyw* 463, 473, 600; *WujNT* *Matth* 11/5, 15/31, *Luc* 7/22, Act 3/11, s. 408 [2 r.] (12); y wierzę że nam nie iest zágródzone miłošierdzie twoie/ którés záfwdy pokázował [...] chrómé vzdrawiáiac *SiebRozmysł* E3; *KlonWor* 51 [2 r.].

W połączeniach szeregowych (18): tedyby łlepi chromi/ trędowáci mieli być nád inłze ludzi záłecáni. *HistAl* K3; niegárdził vbogimi/ łlepymi/ głuchymi/ niemymi/ opętanymi/ trędowátymi/ chromemi/ páłterzmi/ iáwnogrzelzniki *KrowObr* 49; Ale gđy łpráwuiałz gody/ wzow vbogich/ włomnych/ chromých y łlepych *Leop* *Luc* 14/13; á vbogie/ y chore/ łlepe y chrome/ w wiedz tu. *Leop* *Luc* 14/21; Czo iáłfnie widzimy w łlepych/ w chromých/ w włomnych *GórnDworz* Ee8v; *RejPos* 9v, 68, 76, 81, 157; *BudNT* *Matth* 15/30; Iest o trzydźieści Spitalow w ktorych po łtu/ po dwu/ po trzech/ y po czterech iest vbogich/ chorych/ łlepych/ chromých/ włomnych/ ránných opáturuią *ReszHoz* 117; *WerGość* 265; *ArtKanc* N15; *WujNT* *Matth* 15/30, *Luc* 14/13, 21, *Ioann* 5/3.

Przysłowie: Yelli będyełz myęszkał s chromym/ łam fie nye náuczyłz chodzić. *GliczKsiqż* L7.

Szeregi: »chromy i niemy« (1): iż chromego/ y niemego tą świętością/ tylko w vřtá iego po Mřzey S. wpuřczoną zleczył. *LatHar* 648.

»ślepy, (i, a) chromy« = *caecus et claudus Vulg* [szyk 10 : 3] (13): Potym przyřtąpili k niemu flepi/ chromi *OpecŻyw* 73; *Leop* 2.Reg 5/6, 8 [2 r.]; *BielKron* 69v [3 r.], 138v; *LatHar* 539; *WujNT przedm* 38, *Matth* 21/14; *SiebRozmysł* F; Tráfił fię chromy z ślepym v iednego brodu [...]. Slepý nie widział gdzie brnąć: chromy nie mógł chodzić *KlonWor* 51.

2. Kaleki; mancus, mutilus, truncus Mącz (6) : Mutilus, Niedostáteczny/ Chromy włomny proprie Ten którego członká yákiego pozbáwiono. *Mącz* 239a, 467b; *RejZwierc* [213].

chromy na co (1): Wiele chromych na nogi/ na ręce/ ná słowo *BielRozm* 18.

chromy na czym (1): Mancus Włomny/ Niedostáteczny/ chromy ná yedney ręce. *Mącz* 206b.

W przen (1) : [cf *chromy na co: BielRozm* 18].

Szereg: »mdły i chromy« (1): obá zádáli ná on čás Arrianom/ że oni mieli Bogá [...] niemego/ bo bez słowá řwego: mdłego y chromego/ bo przez moczy rámieniá y pálcá/ to ieřt Duchá řwiętego *SarnUzn* H2.

3. n-pers (2) :

Zestawienia: »Henrykus Chromy« (1): Henrykus Chromy Cefarz. *BielKron* 470.

»Jakubek Chromy« (1): Item powyedzial yřz Jacubek Chromy kthori therářz po yego pogimanyv vcziekl kradnye *LibMal* 1543/75v.

Synonimy: **1.** *krzywonogi, kulawy*; **2.** *niecały, niedostateczny, obcięty, włomny.*

Cf **CHRAMIĄCY, [CHROMONOGI]**